

Kako sve te pogrešne *vrijednote* izlaze iz središta, koje ima jak radius djelovanja, postavlja se pitanje, ne bi li bilo potrebno, da u narodnim odborima postoji izvjestitelj, koji će odobravati isticanje samo onih natpisa, koji su napisani pravilnim hrvatskim jezikom. Tako bi se sigurno po svim našim gradovima *poštanske vrijednote* brzo promijenile u pravilne *poštanske vrednote*.

Ljudevit Jonke

...NI NE ili ...I NE?

Pita nas jedan pretplatnik »Jezika«, da li su dobre rečenice, što ih je više puta čitao u novinama, kao na pr. On ni ne može ništa drugo reći...; Vi ni ne znate, zašto je to tako.

Riječca *ni* zadaje mnogima muke, jer ne znaju, kako bi je upotrebili. — Prije nego odgovorimo na postavljeno pitanje, evo posve ukratko nekoliko riječi o pojavama, što su, makar u vanjskoj vezi, s postavljenim jezičnim pitanjem. Pisano je već i u »Jeziku«, kako se postupa s neodređenim zamjenicama, kada ispred njih dolazi kakav prijedlog. Tada se između prvoga dijela *ni* i drugoga umeće prijedlog, pa se kaže, na pr. u instrumentalu singulara od *nitko ni s kim*, a ne *s nikim*; od *ništa* lokativ je *ni o čemu*, a ne: *o ničemu*; kaže se nadalje *ni u kojem slučaju*, a ne: *u nikojem slučaju* i t. d.

Spomenimo još i to, da za isticanje riječi u rečenici ne valja upotrebljavati veznik *ni*, nego: *ni*. Ne bi bilo dobro reći: Njega *ni* najteži posao ne može umoriti, nego: Njega *ni* najteži posao ne može umoriti.

A sada da odgovorimo na postavljeno pitanje! Promotrit ćemo, jesu li rečenice, što ih je naš čitalac uputio, dobre, i ako nisu, u čemu je pogreška. Tu se radi o slučaju: što biva sa sastavnim veznikom *ni*, ako iza njega neposredno dolazi negacija. U tome se često griješi, pa je naš pretplatnik dobro opazio, da tu nešto nije dobro. Mi bismo mogli navesti još mnogo takvih primjera iz naših novina, ali ograničit ćemo se samo na dva, što smo ih našli u prijevodu jedne knjige i u uvaženom jednom našem časopisu. Prevodilac, inače poznati naš kulturni radnik i dobar poznavalac

jezika, ovako je preveo jednu rečenicu: »Zar ne bi bilo točnije reći, da se na sjeverozapadnom području ni ne govori drugačije nego imetak...« A jedan drugi pisac, govoreći o pismenosti naših srednjoškola, tvrdi, »da se ni ne mogu očekivati bolji rezultati...«

Eto, i poznatiji i bolji pisci upotrebljavaju veznik *ni* neposredno ispred negacije. Je li to dobro?

Kao što veznikom *i* ističemo riječi u potvrdnim rečenicama, tako u niječnim rečenicama tu službu vrši veznik *ni*. To je pravilo. Tako bi bila dobra na pr. ova rečenica: Njemu *ni* majka nije draga. Veznikom *ni* istaknuli smo u niječnoj rečenici riječ *majka*. Ili na pr. On *ni* bratu svome nije prijatelj. Ali gramatika nas uči, da ima i odstupanja od tog pravila: neposredno ispred zanijekanog glagola ne valja uzimati veznike *ni*, *ni*. Rečenice dvaju pisaca, što smo ih naveli, treba da glase ovako: »Zar ne bi bilo točnije reći, da se na sjeverozapadnom području *i ne* govori drugačije...«, a druga ovako: »...da se *i ne* mogu očekivati bolji rezultati...« Tako ne bi bile dobre ni ove rečenice, što smo ih našli u jednom prijevodu: Oni *ni* ne slute, kakva je velika korist od... Vi *ni* ne možete učiniti drugo... Te rečenice treba da ispravimo ovako: Oni *i ne* slute, kakva je velika... Vi *i ne* možete učiniti drugo... i to zato, što ispred zanijekanog glagola ne može stajati veznik *ni*, *ni*, kao što sam obrazložio.

Ako sastavni veznik *ni* ne dolazi neposredno ispred negacije, on može ostati. Zato je na pr. dobra rečenica: U praznu kuću *ni* miši ne dolaze. Ovdje veznik *ni* ne stoji neposredno pred negacijom. Ali kada bismo tu rečenicu ovako izmijenili: U praznu kuću miši *ni* ne dolaze, onda bismo učinili pogrešku, jer tu *ni* stoji neposredno ispred negacije, pa bi tu rečenicu trebalo ovako ispraviti: U praznu kuću miši *i* ne dolaze.

Prof. Tomo Maretić u svojoj »Gramatici i stilistici« (Zagreb, 1931, str. 481.) veli: Kad se na rečenicu sa zanijekanim glagolima ima što zanijekano nadovezati, može se to učiniti riječcama *i ne*. Na pr. Gdje lupeži ne potkopavaju i ne krađu (ali ne: ni ne krađu).

Mjesto *i ne* uzima se *ni* ili *niti*, ali onda glagol nije zanižan, jer je negacija već u tim veznicima, na pr. Mojsije osta ondje četrdeset dana hljeba ne jedući ni vode pijujući (ili: *i ne* pijujući vode, ali nikako: *ni ne* pijujući vode). Ili: Ne idi s njima niti kuni toga naroda (ili: *i ne* kuni, ali nikako: *ni ne* kuni toga naroda).

Iz svega, što smo izložili, možemo još jedamput ponoviti: neposredno ispred zaniže-

kanog glagola ne valja upotrebljavati *ni*, *niti*. Drugim riječima: ne mogu biti dvije takve negacije neposredno jedna iza druge. Što se pokoji, pa i bolji pisac, ne drži toga pravila, ne smije nas pokolebati u jasnim i određenim pravilima, potvrđenim u narodnom govoru.

Prema tome, primjeri, što smo ih na početku spomenuli, treba da glase: On *i ne* može ništa drugo reći. Vi *i ne* znate, zašto je sve tako.
Zlatko Vince

OSVRTI

SUFIKS -IRATI U SLUŽBENOM GOVORU

Hibridni sufiks *-irati* sadrži dva elementa. Naš infinitivni nastavak *-ati* dodan je francuskoj *-er* u njemačkom izgovoru, od latinskog *-are*. Stvoren je tako prema njemačkome *-ieren* sufiks, koji odgovara istočnom hidridnom sufiksu *-isati*, gdje je *-ati* dodan sufiksu grčkoga aorista.

Razlika između *-irati* i *-isati* nije semantička, nego u tome, što se *-isati* dodaje, vrlo rijetko doduše, i hrvatskim osnovama (primjeri: *saborisati*, od *sabor*, *žigosati*, od *žig*, sa drugim grčkim samoglasnikom *-os* mjesto *-is*), a *-irati* dolazi na hrvatske osnove samo u uredskom jeziku. Dosada sam opazio samo jedan primjer, koji je postao dosta općenit u našim uređima. To je *urudžbirati* »zavesti, uvesti spis, akt u urudžbeni zapisnik».

U bosanskom službenom žargonu za vrijeme austrijske okupacije njemački sufiks *-ieren* upotrebljavala su službena lica njemačke narodnosti u dva slučaja s našim osnovama: *tschastieren*, od *čast*, u značenju »pogostiti koga prigodom imendana, kakve slave», *prekossawieren*, od našega priloga *preko Save*, a u značenju »policijski prebaciti nepoželjno lice iz Bosne». Ako je neki Hrvat, na primjer, odviše isticao svoje patriotske osjećaje u vrijeme, kad je, na pr. za kralja Milana ili crnogorskog kralja Nikole, Austrija uspostavljala dobre odnose sa Srbijom ili Crnom Gorom, onda se govorilo na policiji: *man hat den und den prekossawiert*.

Poznato mi je još, da su i naši ljudi tim njemačkim sufiksom izražavali u šaljivom govoru ono, što sadrži turcizam *dliš-vèriš* u značenju potajnih (z)dogovora i poslova sa gubitkom i dobitkom: *izgubiren dobiren profitiren*.

I u takvim slučajevima makaronskog govora čistilac ima lagan posao. Izbjegavaj nepotrebne hibridne izvedenice, savjetovat će.

Petar Skok

NEKE PRIMJEDBE O STILU NAŠIH REČENICA

Mnoge rečenice u knjigama, časopisima, osobito u novinskim člancima, ne teku glatko. Sadržaj im često ne možemo bez posebnog naprezanja shvatiti u cjelini i pojedinostima.

Što je tome uzrok?

Osjetljivo je i složeno to pitanje hrvatskoga stila, koji, rekao bih, već decenije i decenije uglavnom zavisi od lične kulture, temperamenta i »prirodenog« osjećaja za jezik svakoga pojedinog pisca. Neujednačenosti suvremenoga hrvatskog izraza pridonosi mnogo i to, što nemamo opsežan frazeološki rječnik i moderni »antibarbarus«. Andrićev »Branič«, Rožičević »Barbarizmi« i Maretićev »Savjetnik« ne mogu nas danas zadovoljiti, jer nisu potpuni, a u mnogočemu su zastarjeli ili netočni s današnjega gledišta.

Tri su, mislim, glavna uzroka, koji smetaju jasnoći i ritmu naše rečenice. To su: 1) *gomi-lanje imenskih konstrukcija umjesto glagolskih*, 2) *nizanje većeg broja vezničkih ili odnosnih rečenica*, 3) *glomazne i zamršene rečenice*.